

**Kasa Rolniczego
Ubezpieczenia Społecznego**

ZASADY OCHRONY ZDROWIA I ŻYCIA W GOSPODARSTWIE ROLNYM

**ZASADY
OCHRONY
ZDROWIA I ŻYCIA
W GOSPODARSTWIE
ROLNYM**

WARSZAWA 2008

Skład, druk i oprawa:
Wydział Poligrafii
OR KRUS Warszawa,
Zam. nr 407/08

Warszawa, grudzień 2008 rok

PREZES
KASY ROLNICZEGO UBEZPIECZENIA
SPOŁECZNEGO

Praca w rolnictwie jest szczególnie niebezpieczna i stwarza wiele zagrożeń powodujących wypadki, a w konsekwencji utratę zdrowia lub życia.

W 1995 roku w celu zapobiegania wypadkom przy pracy rolniczej i chorobom zawodowym rolników, stosownie do artykułu 63 ustęp 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników zostały ustanowione „Zasady ochrony zdrowia i życia w gospodarstwie rolnym”, jako zalecenia dotyczące wyposażenia gospodarstwa, zabezpieczenia osób pracujących oraz sposobu wykonywania czynności związanych z działalnością rolniczą.

Upowszechnianie wiedzy o zagrożeniach i popularyzowanie zasad bezpiecznej pracy wśród mieszkańców wsi spowodowało dwukrotny spadek liczby wypadków przy pracy rolniczej oraz trzykrotne zmniejszenie liczby wypadków śmiertelnych. W 2007 roku wypadkom przy pracy rolniczej uległo ogółem 28 tysięcy osób, a 94 poniosło śmierć. Przyczyną tych wypadków było w dużej mierze lekceważenie lub niedostrzeżenie zagrożeń oraz niewystarczająca znajomość i nieprzestrzeżenie zasad bezpiecznej pracy.

Przeobrażenia w rolnictwie – inna struktura gospodarstw, mechanizacja produkcji rolnej i nowe technologie produkcji spowodowały zmiany warunków pracy. W związku z tym wystąpiła konieczność uaktualnienia zalecanych i stosowanych przez rolników „Zasad ochrony zdrowia i życia w gospodarstwie rolnym”.

W porozumieniu z Radą Rolników, Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministrem Zdrowia i Ministrem Pracy i Polityki Społecznej

***uaktualniam ustanowione w 1995 roku
„Zasady ochrony zdrowia i życia w gospodarstwie rolnym”***

W porozumieniu:

Prezes KRUS
(-) Henryk Smolarz

1. Przewodniczący Rady
Ubezpieczenia Społecznego Rolników
(-) Andrzej Kosiniak-Kamysz

2. Minister Pracy i Polityki Społecznej
(-) Jolanta Fedak

3. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
(-) Marek Sawicki

4. Minister Zdrowia
(-) Ewa Kopacz

ZASADY OCHRONY ZDROWIA I ŻYCIA W GOSPODARSTWIE ROLNYM

I. Zasady bezpieczeństwa przy użytkowaniu ciągników, maszyn i innych urządzeń oraz narzędzi rolniczych

1. Przy nabywaniu sprzętu rolniczego należy sprawdzić, czy posiada on znak CE i deklarację zgodności z obowiązującymi przepisami, a także czy została dołączona instrukcja obsługi napisana w języku polskim.
2. Przed przystąpieniem do użytkowania ciągnika, urządzenia lub narzędzia, należy zapoznać się z zasadami bezpiecznej pracy określonymi w instrukcji obsługi, a także z oznakowaniem ostrzegawczym i informacyjnym. Podczas użytkowania sprzętu bezwzględnie ich przestrzegać.
3. Ruchome części maszyn rolniczych i urządzeń, takie jak: koła pasowe, pasy, koła zębate i łańcuchowe, łańcuchy, wały, przekładnie, przeguby oraz końcówki wałów, a także aktywne części zespołów roboczych – gdy nie muszą pozostawać odsłonięte ze względu na swoją funkcję, powinny być zabudowane lub wyposażone w osłony lub inne urządzenia zabezpieczające. Wały przegubowo-teleskopowe powinny być osłonięte na całej długości osłoną stałą pełną. Wały odbioru mocy (WOM) ciągników i wały przyjęcia mocy (WPM) maszyn współpracujących powinny być wyposażone w certyfikowane osłony „kielichowe”.
4. Płaskie pasy transmisyjne przekazujące napęd z silnika elektrycznego bądź spalinowego do maszyny stacjonarnej (młocarni, siewczarni, śrutownika, stertnika, piły tarczowej itp.)

należy zabezpieczyć na całej długości od strony obsługi barierką o wysokości 1,1 m od podłoża, oddaloną od pasa co najmniej o 0,2 m. w sposób uniemożliwiający pochwycenie lub uderzenie pasem osób obsługujących maszynę i osób postronnych podczas pracy i w razie zerwania albo zsunęcia się z koła pasowego.

Nie wolno smarować kół pasowych oraz pasów transmisyjnych płaskich w czasie ich pracy.

5. Niedopuszczalny jest demontaż osłon fabrycznych w maszynach i urządzeniach oraz praca z maszynami i urządzeniami bez osłon.
6. Przed rozpoczęciem pracy ciągnika, maszyny rolniczej lub urządzenia należy sprawdzić prawidłowość działania poszczególnych mechanizmów oraz stan osłon zabezpieczających. Regulowanie i sprawdzanie poszczególnych mechanizmów oraz konserwacja ciągników i maszyn rolniczych mogą być wykonywane tylko w czasie postoju i przy unieruchomionym silniku oraz przy wyjętym ze stacyjki kluczyku i uruchomionym hamulcu postojowym, a jeżeli siłą pociągową sprzętu rolniczego są konie – dopiero po ich wyprzęgnięciu. Dopuszczalne jest regulowanie napędzanych hydraulicznie zespołów roboczych podczas ich pracy, jeżeli przewiduje to instrukcja obsługi maszyny.
7. Niedopuszczalna jest praca przy obsłudze ciągników, maszyn i urządzeń osób będących w stanie nietrzeźwości, pod wpływem środków odurzających, substancji psychotropowych lub innych środków o podobnym działaniu. Nie należy pracować przy obsłudze maszyn i urządzeń także w stanie niedostatecznej sprawności psychofizycznej.
8. Niedopuszczalne jest przewożenie dzieci ciągnikami rolniczymi oraz obsługiwanie tych ciągników przez osoby niepełnoletnie.
9. Ciągniki kołowe, szczególnie pracujące na pochyłościach, powinny być wyposażone w bezpieczne kabiny lub ramy ochronne.

10. Przy agregowaniu ciągnika ze sprzętem współpracującym należy zachować ostrożność. Agregowanie i odczepianie maszyn od ciągnika wykonuje kierowca ciągnika.
W przypadku zespołowego łączenia sprzętu specjalistycznego z ciągnikiem należy postępować według wskazań producenta, podanych w instrukcji obsługi.
Niedopuszczalne jest przebywanie między ciągnikiem a maszyną współpracującą oraz wchodzenie na dyszle, zaczepy, ramy i inne części ciągnika, przyczepy lub maszyny rolniczej w czasie ich pracy lub transportu.
11. Podczas przerwy w pracy maszyn współpracujących z ciągnikiem, napęd na wał odbioru mocy (WOM) ciągnika powinien być wyłączony, a silnik – unieruchomiony. Przed wyjściem z ciągnika należy bezwzględnie wyjąć kluczyk ze stacyjki i uruchomić hamulec postojowy.
12. Wszelkich napraw sprzętu zawieszanego na ciągniku można dokonywać jedynie po uprzednim opuszczeniu sprzętu na podłoże lub na odpowiednią podstawkę oraz po unieruchomieniu silnika, wyjęciu kluczyka ze stacyjki i uruchomieniu hamulca postojowego.
13. W kabinie ciągnika podczas prac polowych i leśnych może przebywać tylko kierowca. Podczas wykonywania prac transportowych dopuszcza się obecność drugiej osoby, jeśli ciągnik jest wyposażony w dodatkowe siedzisko, a dokument rejestracyjny przewiduje możliwość przewożenia drugiej osoby.
14. W razie konieczności pozostawienia ciągnika na pochyłości należy włączyć odpowiedni bieg przeciwdziałający staczaniu się, uruchomić ręczny hamulec postojowy i unieruchomić silnik. Wychodząc z kabiny należy wyjąć kluczyk ze stacyjki. Koła należy dodatkowo zabezpieczyć klinami.
15. Niedopuszczalna jest jazda ciągnikiem po pochyłości przy wyłączonym biegu lub silniku.

16. Niedopuszczalne jest pozostawianie bez nadzoru uruchomionych ciągników, maszyn i innych urządzeń oraz narzędzi rolniczych. W przypadku konieczności opuszczenia tych urządzeń niezbędne jest wyłączenie jednostki napędowej i odpowiednie zabezpieczenie przed uruchomieniem.
17. Na pracującej maszynie nie powinny przebywać żadne osoby postronne poza kierowcą, jeśli nie przewiduje tego instrukcja obsługi.
18. Podczas pracy rozsiewacza nawozów mineralnych lub rozrzutnika obornika w skrzyni ładunkowej oraz w odległości rozrzutu nawozów nie może przebywać żadna osoba.
19. Usuwanie pozostałości obornika lub nawozów mineralnych, mycie, czynności obsługowe mogą być wykonywane jedynie przy wyłączonym napędzie rozrzutnika lub rozsiewacza i unieruchomionym silniku ciągnika.
20. Podczas pracy kosiarki rotacyjnej niedopuszczalne jest przebywanie osób postronnych w odległości mniejszej niż 50 m.
21. Niedopuszczalne jest dokonywanie omłotów w pomieszczeniach gospodarskich (stodołach) przy użyciu kombajnów do zbioru zbóż.
22. Niedopuszczalne jest użytkowanie samojezdnych kombajnów zbożowych, zielonkowych i do zbioru innych roślin w terenie o nachyleniu zboczy powyżej 10° .
23. Ubiór obsługującego maszyny stacjonarne, agregaty ciągnikowe i maszyny samojezdne powinien być obcisły i zapewniający komfort termiczny.
24. Ciągniki, przyczepy, maszyny i narzędzia rolnicze powinny być przechowywane w miejscu i w sposób zapobiegający okaleczeniu ludzi i zwierząt.
25. Podczas obsługi urządzeń z ruchomymi elementami roboczymi (tnącymi, gniotącymi, rozdrabniającymi) należy bezwzględnie unikać manipulowania rękami w ich pobliżu, a rozdrabniany materiał można popychać wyłącznie za pomocą drewnianych popychaczy i łopatek dostosowanych do tego celu.

26. Niedopuszczalne jest otwieranie komory bijakowej maszyny rozdrabniającej pasze w czasie jej pracy.
27. Sprzęt i elementy maszyn podniesione siłownikiem (np. przyrząd żniwny kombajnu zbożowego, uniesiona skrzynia przyczepy) należy zabezpieczyć przed samoczynnym opadaniem zagrażającym przygnieceniem osób naprawiających lub postronnych.
28. Sieczkarnie powinny być wyposażone w sprawne wyłączniki, służące do zatrzymywania walców lub nadawania im ruchu wstecznego.
29. Pilarki tarczowe do cięcia wzdłużnego powinny być wyposażone w klin rozszczepiający ustawiony za tarczą piły, w kaptur ochronny osłaniający górne zęby piły oraz w osłonę tarczy piły nad i pod stołem z wyłączeniem jej części roboczej.
Pilarki tarczowe do cięcia poprzecznego winny posiadać uchylne osłony tarczy tnącej oraz urządzenie doprowadzające materiał, np: sanki, ruchomy stół lub kosz wahadłowy. Urządzenie doprowadzające powinno posiadać uchwyty przytrzymujące przerzynany materiał i powinno być zabezpieczone przed wyskoczeniem ze swych prowadnic.
30. Podczas obsługi pilarki tarczowej materiały do cięcia lub już pocięte należy układać w sposób nie stwarzający zagrożenia wypadkowego. Odpady i trociny należy usuwać dopiero po zatrzymaniu pracy pilarki. Niedopuszczalne jest hamowanie piły tarczowej przy użyciu przedmiotów lub ręką.
31. W czasie użytkowania maszyn i urządzeń do obróbki drewna i metali (pilarek, szlifierek itp.) wskazane jest używanie odpowiednich środków ochrony indywidualnej w postaci kasku, osłony twarzy, okularów, ochronników słuchu i tym podobnych. Odzież robocza powinna być obcisła, zapięta, bez zwisających części.

II. Zasady bezpieczeństwa przy użytkowaniu urządzeń i instalacji elektrycznych

1. Użytkowanie instalacji elektrycznej oraz urządzeń elektrycznych powinno odbywać się zgodnie z ich przeznaczeniem i według wskazań producenta.

Niedopuszczalne jest dokonywanie we własnym zakresie przeróbek, jak też wykonywanie połączeń prowizorycznych. Naprawy i przeróbki instalacji należy zlecać osobom wykwalifikowanym.

2. Nie wolno naprawiać przepalonych wkładek bezpiecznikowych.
3. Przewody elektryczne – kable mogą być łączone tylko za pomocą gniazd i wtyków. Izolacja przewodów nie może być uszkodzona (popękana, przecięta).
4. Wszystkie elementy osprzętu (gniazda, wtyki, wyłączniki itp.) powinny być sprawne technicznie, nieuszkodzone.
5. W pomieszczeniach gospodarskich (piwnicach, oborach, chlewniach, stajniach, magazynach paliw i ś.o.r.) należy stosować przewody izolowane i w ochronnej powłoce, a oprawy, puszki i wyłączniki – szczelne (hermetyczne), zabezpieczające elementy metalowe przed wilgocią i żrącymi gazami.
6. Silniki elektryczne (zamontowane w maszynach i poza nimi) oraz chłodziarki, parniki, pralki, piekarniki, grzejniki itp., powinny być podłączone do gniazd uziemionych lub „wyzerowanych”. Pożądane jest zainstalowanie w „skrzynce licznikowej” ochronnych wyłączników przeciwporażeniowych (nadmiarowo-prądowych i różnicowo-prądowych).
7. W przypadku dłuższych przerw w eksploatacji silników elektrycznych, przed ich ponownym uruchomieniem należy sprawdzić prawidłowość połączeń przewodu zerującego w gniazdach wtykowych i wtyczkach.
8. Przenośne źródła oświetlenia elektrycznego powinny być zasilane napięciem bezpiecznym tj. nie wyższym niż 25 V.

9. Po naładowaniu rozruchowych akumulatorów kwasowo-ołowiowych należy montować je w pojazdach (ciągnikach, samochodach i maszynach samojezdnych) po upływie czasu całkowitego ich odgazowania, podanego w instrukcji obsługi.

III. Zasady bezpieczeństwa w transporcie rolniczym

1. Osoby kierujące ciągnikami, samojezdnymi maszynami rolniczymi oraz ciągnikami z zawieszanymi, półzawieszanymi i przyczepianymi maszynami i narzędziami rolniczymi, a także innymi pojazdami powinny przestrzegać prawa o ruchu drogowym.
2. Materiały przewożone po drogach publicznych nie powinny zasłaniać urządzeń sygnalizacyjno-ostrzegawczych środka transportu i powinny być tak umieszczone i przymocowane, aby nie spadały i nie zagrażały innym użytkownikom drogi. Powinny mieć rozmiary zgodne z przepisami ruchu drogowego (maksymalna wysokość mierzona od powierzchni drogi – 4 m, maksymalna szerokość – 2,5 m).
3. Niedopuszczalne jest przewożenie nawozów i środków ochrony roślin wraz z paszami i artykułami spożywczymi oraz innymi materiałami, takimi jak: opał, paliwo, smary, itp.
4. Na transportowanych ziemiopłodach i innych ładunkach niedopuszczalne jest przewożenie osób, ani żadnych ciężkich lub ostrych przedmiotów.
5. Przyczepy ciągnikowe lub skrzynie ładunkowe samochodów ciężarowych używane do przewozu osób do pracy i z pracy w polu, powinny być do tego celu przystosowane poprzez zamontowanie na stałe siedzisk, podwyższenie burt, wyposażenie w drabinkę służącą do wchodzenia i schodzenia.

6. Wchodzenie na przyczepę lub wóz załadowany ziemiopłodami lub innymi ładunkami oraz schodzenie powinno odbywać się przy użyciu drabiny przystawnej o odpowiedniej długości z nieuszkodzonymi szczeblami.
7. Niedopuszczalne jest wykonywanie jakichkolwiek napraw przyczep pod uniesioną skrzynią ładunkową (mechanicznie, hydraulicznie lub pneumatycznie) bez jej zabezpieczenia przed samoczynnym, nagłym opadnięciem.
8. Niedopuszczalna jest praca przy użyciu ładowacza na terenie o pochyleniu większym niż 3°, chyba że instrukcja obsługi przewiduje inaczej.
9. Niedopuszczalne jest przebywanie osób postronnych w odległości mniejszej niż 10 m od pracującego ciągnika z ładowaczem lub ładowacza samojezdnego.
10. Przewóz zwierząt powinien odbywać się w specjalnie do tego celu przystosowanych pojazdach (przyczepach, naczepach), zapewniających wygodę i bezpieczeństwo transportowanym zwierzętom, kierowcy i innym użytkownikom dróg.
11. Podczas podnoszenia ciężarów stosować należy zasadę „zgięte nogi, proste plecy, płynnie do góry i do przodu”. Niedopuszczalne jest podnoszenie i przenoszenie w sposób ciągły ciężarów o masie większej niż 30 kg przez mężczyzn i 12 kg przez kobiety, a dorywczo – 50 kg przez mężczyzn i 20 kg przez kobiety.

IV. Zasady bezpieczeństwa przy stosowaniu środków ochrony roślin

1. Młodzież poniżej 18. lat, kobiety ciężarne, ludzie chorzy na choroby układu nerwowego, padaczkę, gruźlicę i inne choroby płuc, choroby przewodu pokarmowego, wątroby, nerek, ostre choroby psychiczne, schorzenia oczu (szczególnie stany

zapalne), nałogowi alkoholicy oraz osoby chore na inne choroby przewlekłe, a także ludzie w okresie rekonwalescencji nie mogą wykonywać prac wymagających kontaktu ze środkami chemicznymi.

2. Przy wszelkich pracach związanych ze stosowaniem chemicznych środków ochrony roślin należy używać środków ochrony indywidualnej lub specjalnie do tego celu przeznaczonej odzieży roboczej.
3. Do pracy ze środkami ochrony roślin nie należy przystępować na czczo. W dniu pracy, a także w dniu poprzedzającym pracę i po jej zakończeniu, nie wolno spożywać napojów alkoholowych.
4. Spożywanie posiłków i napojów bezalkoholowych oraz palenie tytoniu jest dopuszczalne w czasie przerw w pracy, po uprzednim zdjęciu wierzchnich środków ochrony indywidualnej oraz po umyciu rąk, twarzy i przepłukaniu jamy ustnej wodą odpowiadającą warunkom wody zdatnej do picia. Zaleca się, aby miejsce, w którym spożywa się posiłki i pali tytoń, było usytuowane w odległości nie mniejszej niż 50 m od miejsca stosowania środków ochrony roślin – od strony nawietrznej.
5. Po zakończeniu pracy oraz zdjęciu ubrania i bielizny należy dokładnie umyć ciepłą wodą z mydłem ręce i twarz, a następnie całe ciało.
6. Miejsca zastosowania pestycydów należy oznakować czytelną tablicą z informacją o zastosowanym środku oraz okresach karencji i prewencji, które powinny być bezwzględnie przestrzegane. Ponadto należy prowadzić i przechowywać ewidencję wykonanych zabiegów.
7. Środki ochrony roślin należy przechowywać w fabrycznych, szczelnie zamkniętych opakowaniach zaopatrzonych w etykiety podające nazwę preparatu. Uszkodzone opakowanie powinno być wymienione, a na opakowaniu zastępczym należy umieścić przeniesioną lub zastępczą etykietę.

8. Środki ochrony roślin należy przechowywać w pomieszczeniu niedostępnym dla osób postronnych, szczególnie dzieci; w pomieszczeniu tym nie należy przechowywać innych materiałów, z wyjątkiem odzieży używanej przy pracach chemizacyjnych oraz pustych opakowań po zużytych środkach.
9. Przed wykonaniem zabiegu ochrony roślin należy dokładnie zapoznać się z instrukcją stosowania środka ochrony roślin (pestycydu), podaną na etykiecie opakowania, a także z instrukcją obsługi opryskiwacza dołączoną do opakowania. Należy bezwzględnie przestrzegać tych zaleceń.
10. Sprzęt stosowany przy zabiegach ochrony roślin powinien być sprawny technicznie, a sprawność opryskiwaczy ciągnikowych i samojezdnych powinna być potwierdzona okresowymi badaniami przeprowadzonymi przez upoważnione jednostki badawcze.
11. Łatwopalnych opakowań po środkach ochrony roślin nie wolno spalać, są to odpady niebezpieczne. Jeżeli na etykiecie nie ma informacji o zwrocie pustych opakowań do producenta, należy je trzykrotnie, dokładnie wypłukać (wodę po płukaniu opakowań wlać do zbiornika opryskiwacza), a następnie złożyć na wyznaczonym przez miejscowe władze samorządowe składowisku odpadów niebezpiecznych.
Po zakończeniu pracy opryskiwacza należy wypłukać jego biornik, najlepiej trzykrotnie, w małej ilości wody w sposób podany przez producenta. Wodę po płukaniu zbiornika należy wypryskać na chronionym polu. Zaleca się, aby po zakończeniu opryskiwania ciągnik z opryskiwaczem dokładnie umyć w myjni wyposażonej w oczyszczalnię ścieków lub osadnik do neutralizacji ścieków.
12. Zużyte opryskiwacze należy utylizować. Zbiorniki oraz pozostałe elementy z tworzyw sztucznych i gumy są odpadami niebezpiecznymi i należy złożyć je w wyznaczonym przez miejscowe władze samorządowe składowisku odpadów niebezpiecznych, a części metalowe złomować.

V. Zasady bezpieczeństwa przy obsłudze zwierząt gospodarskich

1. W budynkach inwentarskich powinien panować porządek zapewniający bezpieczeństwo pracy. Nawierzchnia podłóża powinna być nienasiąkliwa i ograniczająca poślizg. Kanały odprowadzające ścieki i gnojowicę powinny być odpowiednio zabezpieczone. Nie należy zastawiać ciągów komunikacyjnych np. przejść, korytarzy i innych.
2. Niedopuszczalne jest umieszczanie progów w otworach drzwiowych pomieszczeń gospodarskich, a drzwi powinny być otwierane na zewnątrz i posiadać zabezpieczenie przed samoczynnym zamykaniem.
3. Nieobudowane otwory w stropach i ścianach, służące do zrzucania pasz i słomy, powinny być zabezpieczone listwą przypodłogową o wysokości minimum 15 cm i poręczami na wysokości 1,1 m.
4. Wszelkie uszkodzenia podłóża w budynkach inwentarskich (pęknięcia, wgłębienia i dziury) należy na bieżąco naprawiać, a zbędne, wystające przedmioty z podłóg, ścian, przegród i sufitów (np. gwoździe, druty) natychmiast usuwać.
5. Wszystkie pomieszczenia, wybiegi i okólniki dla zwierząt powinny być dwukrotnie w ciągu roku (wczesną wiosną i na jesieni) gruntownie oczyszczone, a pomieszczenia wybielone świeżo gaszonym wapnem.
6. Uruchamianie maszyn i urządzeń stosowanych w chowie i hodowli zwierząt (parniki, rozdrabniacze, śrutowniki, gniotowniki, mieszalniki pasz, zgarniacze obornika i inne) powinno być poprzedzone kontrolą stanu instalacji elektrycznej i wyłączników oraz osłon elementów ruchomych i sprawności technicznej zespołów roboczych.

7. Narzędzia ostre, nieużywane w danej chwili do pracy, należy przechowywać w wydzielonym miejscu, niedostępnym dla dzieci.
8. Powierzchnia stanowisk dla zwierząt powinna być odpowiednio duża, by możliwy był swobodny dostęp do zwierząt przy ich obsłudze, a zwierzęta miały zapewniony swobodny dostęp do paszy, wody i przestrzeń do wypoczynku. Zwierzętom należy zapewnić możliwość korzystania z wybiegów.
9. Zwierzęta gospodarskie, a w szczególności buhaje i ogiery (rozplodniki) oraz klacze ze źrebkami, a także lochy z prosiętami, powinny być w miarę możliwości obsługiwane przez znane im osoby. Osoby te nie mogą uczestniczyć w wykonywaniu nieprzyjemnych i bolesnych dla zwierząt zabiegów.
10. Przy obsłudze buhajów i ogierów w wieku ponad 1. roku oraz knurów i tryków w wieku powyżej 9 miesięcy – nie powinny pracować kobiety i osoby młodociane oraz osoby słabe fizycznie i niepełnosprawne.
11. Do prowadzenia zwierząt należy używać łańcuchów, linek i powrozów, które w razie szarpnięcia przez zwierzę nie spowodują okaleczenia rąk lub innych urazów. Niedopuszczalne jest owijanie dłoni łańcuchem, linką lub powrozem. Buhaje powyżej 12. miesiąca powinny być prowadzone za pomocą odpowiedniej tyczki o długości co najmniej 1,4 m z zaczepem umożliwiającym wpięcie do pierścienia nosowego.
12. Załadunek i rozładunek zwierząt na środki transportu powinien odbywać się z użyciem właściwych ramp. Trasę przejścia zwierząt należy zabezpieczyć w taki sposób, by zwierzęta mogły przemieszczać się w określonym kierunku. Niedopuszczalne jest brutalne poganianie zwierząt.
13. Zabiegi pielęgnacyjne, hodowlane i weterynaryjne na dużych zwierzętach należy wykonywać po wprowadzeniu ich do poskromu unieruchamiającego.

14. Aby uchronić się przed chorobami odzwierzęcymi, należy:
- 1) zwierzę chore lub podejrzane o chorobę zakaźną odizolować od reszty stada, powiadomić służby weterynaryjne i ściśle przestrzegać wydane zalecenia,
  - 2) w przypadku pracy ze zwierzętami chorymi lub podejrzаныmi o chorobę przenoszoną na ludzi, stosować odpowiednie środki ochrony indywidualnej (rękawice gumowe, buty gumowe, półmaski),
  - 3) wszelkie skaleczenia odkrytych części ciała (rąk, nóg, głowy) po odkażeniu zabezpieczać odpowiednimi opatunkami,
  - 4) w przypadku skaleczeń przedmiotami zanieczyszczonymi ziemią lub obornikiem, względnie pogryzienia przez chore zwierzę, należy natychmiast zgłosić się do lekarza,
  - 5) przed spożywaniem posiłków lub zapaleniem papierosa umyć ręce z użyciem środka dezynfekującego,
  - 6) w gospodarstwie domowym nie korzystać z naczyń służących do pojenia lub karmienia zwierząt,
  - 7) w pomieszczeniach dla zwierząt przeprowadzać okresową dezynfekcję, deratyzację i dezynsekcję,
  - 8) osoby mające kontakt z chorymi zwierzętami poddać badaniu lekarskiemu.

VI. Zasady bezpieczeństwa przy pracy na wysokości lub w zagłębieniach

1. W czasie załadunku i zwożenia ziemiopłodów lub innych materiałów powinien być ustalony sposób porozumiewania się pomiędzy kierującym pojazdem, a osobą układającą te materiały na wozie lub przyczepie.

2. Drabiny używane w obejściu gospodarskim powinny być wykonane z materiału gwarantującego odpowiednią wytrzymałość. Zakończenia drabiny powinny zabezpieczać przed przechyłem i poślizgiem (u góry zamontowane haki, a u dołu gumowe lub ostre – w zależności od podłoża – zakończenia).
3. Włazy pionowe (ścienne) na strychy (poddasza) powinny posiadać uchwyty do zamocowania drabiny oraz uchwyty ułatwiające wejście i zejście z drabiny. Ponadto właz powinien mieć uchylną barierkę zabezpieczającą osobę pracującą na strychu przed upadkiem z wysokości.
4. Schody powinny być wykonane zgodnie ze sztuką budowlaną ze stopniami wykonanymi z materiału antypoślizgowego, i zabezpieczone poręczą.
5. Przed wejściem do zbiorników, takich jak szamba, zbiorniki na gnojowicę i silosy, należy je przewietrzyć celem usunięcia szkodliwych gazów. Przy pracach w tych zbiornikach należy stosować maski przeciwgazowe.
6. Osoby wchodzące do zbiorników, studni, silosów itp. powinny być wyposażone w szelki bezpieczeństwa, zaczepione na linie służącej do ewakuacji w przypadku zagrożenia. Do asekuracji konieczna jest obecność co najmniej dwóch dorosłych osób, pozostających na powierzchni.
7. Wykonując wykopy, zwłaszcza głębokie i wąskie, należy stosować zabezpieczenia przed osunięciem ziemi, a na powierzchni powinny być ustawione barierki, chroniące przed wpadnięciem ludzi lub zwierząt. Wykopy powinny być oznakowane.
8. Przy pracach remontowo-budowlanych należy stosować rusztowania, podesty i barierki o mocnej, stabilnej konstrukcji.

VII. Postępowanie w razie wypadku przy pracy rolniczej

1. W razie zaistnienia wypadku należy zabezpieczyć miejsce zdarzenia i zadbać o bezpieczeństwo osób udzielających pomocy. Poszkodowanemu należy udzielić pomocy stosownie do rodzaju zagrożenia (np. odciążenie od maszyny, odłączenie od źródła prądu, ułożenie i przykrycie chorego, założenie opatrunku, wykonanie sztucznego oddychania itp.) oraz wezwać pomoc lekarską.
2. Lekarza wezwanego do udzielenia pomocy poinformować o okolicznościach wypadku. Jeśli lekarz uzna za niezbędne przeprowadzenie badań do ustalenia zawartości alkoholu lub substancji odurzających i psychotropowych w organizmie, poszkodowany powinien poddać się temu badaniu.
3. Wypadek należy zgłosić bez zbędnej zwłoki w najbliższej jednostce Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, w celu ustalenia okoliczności i przyczyn wypadku. Miejsce i przedmioty związane z wypadkiem należy w miarę możliwości zabezpieczyć do czasu przeprowadzenia oględzin przez pracownika Kasy.
4. Jeśli przyczyną wypadku była wada konstrukcyjna maszyny lub innego urządzenia albo nieprawidłowo napisana instrukcja obsługi, lub wadliwie świadczona usługa, wówczas można dochodzić na drodze cywilnej zwrotu odszkodowania za doznane krzywdy fizyczne i moralne, można również dochodzić odszkodowania za utracone mienie.

**Kasa Rolniczego
Ubezpieczenia Społecznego**

.....
Centrala

Biuro Prewencji i Rehabilitacji
Al. Niepodległości 190, 00-608 Warszawa